

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Diarienummer: Ju2016/06811/L5

Yttrande av Centerkvinnorna över betänkandet *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten (SOU 2016:60)*

Sammanfattning

Centerkvinnorna ställer sig glädjande bakom beskedet att Sverige nu är på väg att få en modern sexualbrottslagstiftning som sätter individens integritet och rättigheter i centrum. Att lagen nu äntligen kommer bygga på frivillighet ser vi som en stor seger. Emellertid finns det delar i utredningen som vi ställer oss skeptiska till, bland annat förslaget till förändring av brottsbeteckning för brotten våldtäkt och sexuellt tvång. Centerkvinnorna vill också uttrycka ett missnöje med att straffvärdet för våldtäkter inte föreslås skärpas då vi ser det som en viktig signal om att rätten till sin egen kropp är absolut.

Brotten våldtäkt och sexuellt tvång bör fortsatt benämnas som detta

Utredningen förslår att brotten våldtäkt och sexuellt tvång skall ersättas med sexuella övergrepp och sexuell kränkning. Centerkvinnorna motsätter sig detta förslag. Båda de nuvarande begreppen uttrycker det allvar som dessa brott innebär medan de nya förslagen, sexuellt övergrepp och sexuell kränkning riskerar att förmedla en förmildring. Något Centerkvinnorna tror kommer få motsatt effekt mot det som utredningen önskar. Vi ser bland annat en risk att brottet riskerar att trivialiseras och att det snarare är att spela förövarna i händerna. En vidare argumentation kring våra ställningstaganden följer nedan.

En vidare definition av våld saknas

I utredningen föreslås att ordet "våldtäkt" skall ersättas med "sexuella övergrepp". Till grund för detta förslag hävdas att våldtäkt skulle vara missvisande då våld sällan är inblandat. De flesta fall av våldtäkt idag innehåller inte fysiskt våld, emellertid så är våld idag inte enbart fysiskt våld, vilket utredningen tycks ha missat. Termen våld är betydligt bredare och denna bredare definition som både inspireras av Per Isdal, psykoterapeut och en av grundarna till Alternativ til Vold, och WHO finns också närvarande i en rad politiska styrdokument både i Sverige och internationellt.

Per Isdals definition av våld lyder:

"Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill" (Isdal 2002)

Utifrån Isdals definition är det självklart att våldtäkt är en våldsyttning, oavsett om fysiskt våld ingår eller inte.

Så sent som under hösten 2016 i den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor hänvisar regeringen till en bred definition av våld.

"Strategins tillämpningsområde är därför alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck med skiftande uttryck såsom könsstympning och tvångsäktenskap" (Skr 2016/17:10, s 114)

Här nämns tydligt att våld är mer än enbart det fysiska våldet. Att då bara några månader senare hävda att våld inte kan användas för att beskriva sexualbrott blir synnerligen märkligt och går stick i stäv med den nationella strategin. Det går också emot de breda jämställdhetspolitiska målen vi har i Sverige där ett av målen är att *"mäns våld mot kvinnor skall upphöra"*.

Kvinnorörelsen har under många år arbetat för att utvidga våldsbegreppet till att innefatta mer än endast fysiskt våld. Genom formuleringen i det fjärde delmålet så har också politikområdet öppnat för att våld är bredare än bara fysiskt våld, vilket blir tydligt då vi ser på alla de insatser som görs kring det fjärde delmålet men också när vi tittar på skrivelser som refererar till delmålet. Att säga att ordet "våldtäkt" ska ersättas med "sexuella övergrepp" med argumentet att tydliggöra att våldtäkt inte innefattar fysiskt våld skulle riskera att underkänna det arbete som tidigare gjorts men också att underminera det fjärde jämställdhetspolitiska delmålet.

Förändring för vem?

Den grupp som framförallt utsätts för sexualbrott är kvinnor, trots det saknas ett genusperspektiv i stora delar utav utredningen.

I utredningen hänvisas det till allmänhetens uppfattning om brottet, och att denna skiljer sig från ordets betydelse (SOU 2016:60, s 189). Med detta argument väcks en rad frågor. Dels hur utredarna tagit reda på allmänhetens uppfattning då källhänvisning saknas, men vi ser heller inte hur en förändring av brottsbeteckning skulle vara lösningen på det som utredarna hävdar är problemet när det gäller allmänhetens uppfattning.

Centerkvinnornas uppfattning är att det ligger mer kraft och fler möjligheter i att förändra samhällets föreställning genom att utbilda och sprida kunskap än att förändra begreppet.

I utredningen hänvisas det också till att förövaren skall känna igen sig i handlingen och därför är sexuellt övergrepp ett bättre ord. I detta argument saknas genusanalysen helt. Lagen bör först och främst finnas till för att skydda

dem som utsatts, och inte förövaren. Att byta till det föreslagna sexuella övergrepp skulle innebära att det som tidigare kallats våldtäkt skulle gå från att innehålla våld till att beskrivas som en sexuell handling, det är ett hån mot den utsatta som inte upplever det som sexuellt utan som en våldshandling mot den kroppsliga integriteten.

Emellertid så saknas det i argumentationen även kunskap kring varför förövare begår sexualbrott. Forskning har nämligen visat att för de flesta förövare är handlingen inte grundad i sexualitet utan handlar i grunden om makt och dominans (NCK). Utifrån detta blir det märkligt att benämna handlingen som sexuellt övergrepp då det varken är en sexuell handling för förövare eller utsatt.

Kan det leda till fler anmälningar?

Ytterligare ett argument som anförs i utredningen till varför brottsrubriceringen bör ändras är att det skulle leda till att fler personer som utsatts känner igen sig i brottet och anmäler. Men internationella erfarenheter talar emot detta. I Kanada genomfördes på 80-talet liknande förändring där "rape" blev "sexual assault" en av förhoppningarna bakom ändringen var just att fler skulle anmäla. Dock så ledde inte detta till fler anmälningar. (Kwong-leung Tang 1998; Makin, Kirk 2013)

I Sverige har vi idag brottsrubriceringen "sexuellt ofredande" som enligt liknande argumentation som förs i utredningen, torde vara mindre stigmatiserande och därför leda till fler anmälningar. 2015 var antalet anmälda fall av sexuellt ofredande 8 840, samma siffra för våldtäkt var 5 918 (Brå). Sexuellt ofredande kan som term anses väldigt lik sexuellt övergrepp, trots det anmäler väldigt få. Slutsatsen en skulle kunna dra från detta är att det inte är termen i sig som avgör om en anmäler ett brott utan ett flertal andra anledningar som; kunskap om att det som skett är brottsligt och att en har rätt att anmäla, rädsla att inte bli bra bemött eller rädsla för förövaren. Ytterligare faktor som troligtvis påverkar anmälningsbenägenheten är sannolikheten att det hela leder till fällande dom, idag vet vi att det är en ytterst liten del av alla anmälda våldtäkter, och andra sexualbrott, som leder till fällande dom.

Vi får heller inte glömma att det aldrig är den utsattas uppgift att definiera vad hen har utsatts för utan det är polis och åklagares uppgift.

Mindre grova brott bör inte finnas kvar

Centerkvinnorna tillbakavisar förslaget om att möjligheten att döma för våldtäkt/sexuellt övergrepp som med hänsyn till omständigheterna är mindre grova skall finnas kvar.

Centerkvinnorna anser att möjligheten att döma för mindre grova fall riskerar att urholka lagen och dess normativa kraft. Ett mindre grovt brott strider också mot grundförståelsen av brottet, d.v.s. att själva handlingen alltid är en form av våld.

Centerkvinnorna ser också en oro för att möjligheten att döma för mindre grova fall av våldtäkt/sexuellt övergrepp leder till att rättsväsendets resurser huvudsakligen kan komma att satsas på de mer straffvärda fallen, vilket riskerar att leda till att färre brott totalt sett beivras och på sikt att lagstiftningens attitydpåverkande effekter minskar.

Om gradindelning av brottet sexuellt övergrepp/våldtäkt

Utredningen föreslår att det skall finnas mindre grovt sexuellt övergrepp, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp och synnerligen grovt sexuellt övergrepp. Centerkvinnorna motsätter sig förslaget med en fyrgradig indelning av brottet. Dels på grund av att detta riskerar att leda till att de flesta förövare kommer att dömas enligt de lägre gradindelningarna, något som exempelvis skett i Kanada där en fyrgradig indelning används. Vi ser också att det är viktigt i ett större perspektiv att lagstiftningen förmedlar att sexuella övergrepp/våldtäkt alltid är att anse som ett grovt brott. Denna syn tror vi riskerar att minska om brottet får en fyrgradig indelning. Centerkvinnorna föreslår istället att brottet sexuellt övergrepp/våldtäkt består av två gradindelningar sexuellt övergrepp/våldtäkt och grovt sexuellt övergrepp/våldtäkt.

Om frivillighet som måste uttryckas

Centerkvinnorna har under en längre tid velat se en sexualbrottslagstiftning baserad på samtycke och välkomnar därför varmt utredningens förslag om att frivillighet som uttrycks skall vara det centrala i den nya moderna svenska sexualbrottslagstiftningen. Vi ser framförallt att en lagstiftning baserad på frivillighet kommer att ha en stark normerande kraft i samhället. För att detta skall möjliggöras krävs också effektiva utbildningsinsatser riktade mot en bred allmänhet för att sprida information om lagen.

Om oaktsamhet

Centerkvinnorna välkomnar och ställer oss bakom förslaget om oaktsamhetsansvar när det gäller sexualbrott. Vi ser det som självklart att ansvar skall läggas på förövaren och inte på den som utsatts för brottet. Utredningen föreslår att det är grov oaktsamhet som skall göras brottslig för sexuellt övergrepp (våldtäkt) av normalgraden, grovt och synnerligen grovt brott samt grov sexuell kränkning (sexuellt ofredande) (SOU 2016:60 s 265, 268). Centerkvinnorna vill dock se att grov oaktsamhet även skall gälla vid fall av sexuell kränkning (sexuellt tvång) av normalgraden då det är orimligt att inte ställa dessa krav på förövare även vid detta brott.

Straffminimum för brottet sexuellt övergrepp

Utredningen föreslår att straffminimum för brottet sexuellt övergrepp (våldtäkt) skall vara oförändrade (SOU 2016:60 s 251). Centerkvinnorna har länge kämpat för att straffvärdet för detta brott skall skärpas och motsätter oss därför förslaget att nivån för straffminimum för brottet skall vara oförändrat. Centerkvinnorna föreslår att straffskalan för brottet sexuellt övergrepp/våldtäkt höjs, och att detta

gäller både minimi- och maxnivån. Centerkvinnorna vill även se fler fällande domar där straffet sätts enligt den övre delen av straffskalan. En strängare straffskala är viktig för att möjliggöra fler tvångsåtgärder vid förundersökningsstadiet.

Stockholm 2017-01-24

Sofia Jarl
Förbundsordförande, Centerkvinnorna

e.u. Emma Blomdahl
Jämställdhetspolitisk sakkunnig